

Roll No. :

Total No. of Questions : 12]

[Total No. of Printed Pages : 3

APP-1019

M.A. (Previous) Examination, 2022

SANSKRIT

Paper - III

(भारतीय दर्शन)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 10 = 20)

नोट :- सभी दस प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 8 × 5 = 40)

नोट :- सात में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है।

खण्ड-स

(अंक : 20 × 2 = 40)

नोट :- चार में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 20 अंक का है।

खण्ड-अ

1. सर्वेऽपि प्रश्नाः समाधेयाः। उत्तरम् अधिकाधिकं 50 शब्दात्मकम्। प्रतिप्रश्नं हि अङ्कद्वयम्।

(i) कानि षड्दर्शनानि ? के च तेषां प्रवर्तकाः ?

(ii) नास्तिकदर्शनानि कानि ?

BR-331

(1)

APP-1019 P.T.O.

- (iii) तर्कभाषानुसारेण तत्त्वज्ञानाद् कस्य अधिगमो भवति ?
- (iv) वैशेषिक-दर्शनस्य मूलग्रन्थस्य नाम किम् ?
- (v) न्यायमतेन प्रत्यक्षज्ञानस्य भेदद्वयम् किमस्ति ?
- (vi) वेदान्तानुसारेण पञ्चकोषाणां नामानि कानि ?
- (vii) महर्षिपतञ्जलेः योगविषयकस्य ग्रन्थस्य नाम किम् ?
- (viii) तर्कभाषा इति ग्रन्थोऽयम् केन दर्शनेन सम्बद्धः ?
- (ix) ईश्वरकृष्णस्य कापि एका कारिका शुद्धतया लेखनीया या खल्वत्र प्रश्नपत्रे न लिखिता स्यात्।
- (x) सांख्यमतेन दुःखत्रयस्य, गुणत्रयस्य, प्रमाणत्रयस्य च नामोल्लेखः क्रियताम्।

खण्ड-ब

नोट :- अत्र सप्तसु केचन पञ्चप्रश्नाः समाधेयाः। द्वितीयः चतुर्थश्च प्रश्नः अनिवार्यतया समाधीयताम्।
प्रत्येकं प्रश्नस्य अष्टौ अङ्काः। उत्तरं खलु 200 शब्दात्मकम्।

2. कस्याप्येकस्याः कारिकायाः संस्कृतेन व्याख्या कार्या—

(i) दुःखत्रयाभिधाताज्जिज्ञासा तदपघातके हेतौ।

दृष्टे साऽऽपार्था चेन्नैकान्तात्यन्ततोऽभावात् ॥

अथवा

(ii) प्रकृतेर्महांस्ततोऽहंकारस्तस्माद् गणश्च षोडश कः।

तस्मादपि षोऽशकात्पञ्चभ्यः पञ्चभूतानि ॥

3. 'सांख्ये पुरुषतत्त्वम्' इत्यस्मिन् विषये टिप्पणी लेख्या।

4. अधोलिखितं बिन्दुमधिकृत्य संस्कृतेन विवेचनं करणीयम्—

वेदान्तस्य अधिकारी।

अथवा

पञ्चीकरणम्।

5. अधोलिखितायाः पंक्तेः व्याख्या क्रियताम्—
त्रिविधा चास्य शास्त्रस्य प्रवृत्तिरुद्देशो लक्षणं परीक्षा चेति।

अथवा

इन्द्रियार्थसन्निकर्षजन्यं ज्ञानं प्रत्यक्षम्।

6. सप्रसङ्गं व्याख्या क्रियताम्—
साहचर्यनियमो व्याप्तिः।

अथवा

यत्तु स्वयं धूमादग्निमनुमाय परं बोधयितुं
पञ्चावयवं वाक्यं प्रयुज्यते तत्परार्थानुमानम्।

7. 'अभ्यास-वैराग्याभ्यां तन्निरोधः' इति सूत्रं व्याख्येयम्।
8. सप्रसङ्गं व्याख्या विधेया—
सूक्ष्मशरीराणि सप्तदशावयवानि लिङ्गशरीराणि।

अथवा

अस्याज्ञानस्य आवरणविक्षेपनामकमस्ति शक्तिद्वयम्।

खण्ड-स

नोट :- अधोलिखितेषु चतुर्षु प्रश्नेषु कयोश्चित् द्वयोः प्रश्नयोः उत्तरं देयम्। प्रतिप्रश्नं हि 20 अङ्काः। उत्तरं
च 500 शब्दात्मकम्।

9. सांख्यमतानुसारेण गुणत्रयस्य निरूपणं करणीयम्।
10. वेदान्तमतानुसारेण जीवन्मुक्तस्वरूपं निरूप्यताम्।
11. 'प्रमाकरणं प्रमाणम्' इति प्रमाणलक्षणस्य सविस्तरं व्याख्यानं क्रियताम्।
12. योगसूत्र-सम्मतं समाधेः स्वरूपं निरूप्यताम्।